

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи туризму

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія. Англійська мова)

освітньо-професійна програма: Середня освіта

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та
регіональної географії

Протокол № 1 від 30 серпня 2023 року

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Основи туризму
Викладач	Король Олена Миколаївна
Профайл викладача	https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia
Контактний тел.	(0542) 685932
E-mail:	korolelena1976@gmail.com
Сторінка курсу в мудлі:	https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=5722
Консультації	Консультації проводяться щопонеділка о 12:30 год.; групові або одноосібні. Також можливі он-лайн консультації через інтернет-ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або телефонувати.

Анотація до дисципліни

На сьогоднішній день туризм стає невід'ємною складовою сучасного життя. В усьому світі він перетворився на вагомий і визнаний чинник економічного розвитку. На сучасному етапі розвитку суспільного поділу праці (та його просторового прояву – географічного поділу праці) використання туристичних ресурсів досягло такого рівня, коли він вже не може розвиватися відокремлено від інших видів людської діяльності. Таким чином, основи туризму як навчальна дисципліна вивчає пізнання науково-теоретичних та практичних питань дослідження туристичного ринку, динаміки його кон'юнктури, розробки та реалізації стратегії підприємства туристичної сфери в ринкових умовах.

Сьогодні в Україні настала вельми сприятлива ситуація для розвитку туризму. Зростання потреби в знаннях з цього напрямку можливо спостерігати на різних рівнях, як на професійному, так і серед широких верств населення. Це пояснюється піднесенням рівня національної самосвідомості, зростанням інтересу як до індустрії в цілому, так і своєї малої Батьківщини – рідного краю, власного коріння, а також до історії інших країн і народів. Найкращим засобом отримання таких знань є здійснення туристських подорожей та екскурсій, оскільки саме туризм як галузь індустрії і спосіб життя базується на відвічній потребі людини у пізнанні навколишнього світу, природи, культури та її схильності до мандрів, першовідкриттів, пересування у просторі та часі.

Дисципліна «Основи туризму» має потужні міждисциплінарні зв'язки як всередині системи географічних наук (загальне землезнавство, геологія, геоморфологія, метеорологія та кліматологія, гідрологія, демогеографія, географія населення та багато інших), так і за її межами (основи екології, рекреаційна географія та інші).

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни: встановлення сутності теорії туризму та набуття туризмологічних знань, створення цілісної уяви про туризм як соціальний інститут, як певну форму природно-суспільного буття та життєдіяльності людини, що подорожує.

Завдання дисципліни: визначення сутності теорії туризму як наукової соціоекономічної та гуманітарної дисципліни; розкриття понятійного, категоріального апарату та основних смислових значень туризму; систематизація наукових підходів до розуміння феномену туризму, з'ясування генезу та еволюції туризмологічного знання, визначення змісту основних туризмологічних концепцій; осмислення структури туризмологічного знання, його системної архітекτονіки, органічної узгодженості всіх частин; з'ясування функцій туризмологічного знання, його суспільного «призначення»; виявлення діалектики зв'язків між теорією та практикою туристської діяльності.

Ознайомлення студентів з теоретичними та практичними засадами організації туристичної роботи, видами та формами її роботи, можливостями застосування позакласних форм роботи для підвищення ефективності освітнього процесу та рівня засвоєння знань із географії.

знати :

- сутність туризму як соціокультурного явища;
- понятійний, категоріальний апарат та основні смислових значення туризму;
- етапи становлення науки про туризм;
- функції туризму;
- міжнародний та вітчизняний досвід культурного впливу туризму на місцевий етнос;
- історію виникнення системи та поширення туристської індустрії;
- географію, гармонічний розвиток і природокористування в туризмі;
- екологію туризму.

вміти :

- використовувати й розуміти принципи філософського тлумачення явища «туризм», філософського підґрунтя подорожей, мотивації туристів;
- знаходити причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами на світовому туристичному ринку;
- користуватися статистичними базами даних, що відображають динаміку світових туристичних потоків;
- здійснювати дослідження глобального та регіональних ринків туристичних послуг.

Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2022
Освітній ступінь	Бакалавр
Курс навчання	2
Семестр	3
Формат курсу	очний
Обов'язкова /вибіркова	Вибіркова
Кількість кредитів/годин	4/120
Кількість розділів	2
Форма контролю	залік
Лекції	24
Практичні заняття	24
Консультації	-
Самостійна робота	72

Тематичний план вивчення дисципліни

Розділ 1. Концептуальні засади основ туризму.

Тема 1. Туризм як суспільне явище.

Туризм як сфера господарської діяльності. Туризм як вид соціокультурної та рекреаційної діяльності. Третинний сектор економіки. Передумови та об'єктивні чинники розвитку туризму. Поняття туристичної послуги, її соціально-економічна характеристика. Роль та місце туризму в сучасному суспільстві. Основні поняття та визначення в туризмі: турист, туризм, туристична діяльність, туристична і пара туристична інфраструктура, туристична індустрія, туристичні ресурси, суб'єкт

туристичної діяльності. Функції туризму в суспільстві: оздоровча (рекреаційна), виховна, політична, економічна, екологічна, холістична, господарсько-економічна функція туризму. Умови розвитку туризму: природно-географічні, історико-політичні, соціально-економічні, демографічні. Зовнішні та внутрішні умови та фактори розвитку туризму. Структура туризму. Туризм як об'єкт наукового пізнання.

Тема 2. Історія розвитку світового туризму. Історія туризму в Україні.

Періодизація розвитку туризму. Основні віхи історії світового туризму. Подорожі та мандрівки в епоху стародавнього світу. Подорожі епохи середньовіччя. Подорожі й туризм у XVII-XVIII ст. Туризм XIX – початку XX ст. Сучасний світовий туризм. Елітарний туризм Нового часу. Технологічні та економічні передумови зародження масового туризму. Перші організовані туристичні подорожі. Вплив ідеологічних чинників на розвиток міжнародного туризму у період між двома світовими війнами. Трансформація масового конвейсного туризму у масовий диференційований. Міжнародне туристичне співробітництво. Світові туристичні регіони. Український туризм у XIX – першій половині XX ст. Зародження організованих форм. Туризм в Україні в 70-80-ті роки XX ст. : БММТ «Супутник», ВАТ «Інтурист», Центральна Рада з туризму та екскурсій. Характеристика розвитку туризму у світі на сучасному етапі. Транснаціоналізація готельно-туристського бізнесу.

Тема 3. Класифікації в туризмі

Класифікація туризму за різними ознаками: за спрямованістю туристичних потоків, за охопленням території, за терміном подорожі, за сезонністю, за ступенем організованості, за демографічним та соціальним складом учасників подорожі, за формою організації подорожі та обслуговування, за засобом пересування, за метою подорожі. Значення туризму за видами. Класифікація туризму за формами: групові та індивідуальні подорожі. Класифікація маршрутів та турів за територіальною ознакою, за вибором засобів пересування, за сезонністю, за тривалістю, за змістом програм, за складом учасників подорожі, за формою організації подорожі, за побудовою траси маршруту. Класифікація туристичних підприємств. Види підприємств - туроператори та турагенти. Типи туристів та ознаки їх класифікації.

Тема 4. Туристичні ресурси, їх оцінка та використання

Види та класифікація туристичних ресурсів. Підходи до класифікації туристичних ресурсів. Аналіз наявних класифікацій туристичних ресурсів. Природні туристичні ресурси. Матеріальні антропогенно-техногенні туристичні ресурси (пам'ятки історії, культури, релігії, архітектури тощо). Забезпеченість населення туристичними ресурсами. Стан природних та матеріальних антропогенно-техногенних туристичних ресурсів України. Розміщення туристичних ресурсів. Аналіз ролі, місця і значення природних та матеріальних антропогенно-техногенних туристичних ресурсів України у структурі аналогічних ресурсів світу. Особливості розміщення природних та матеріальних антропогенно-техногенних туристичних ресурсів в розрізі природних зон та регіонів України. Методи оцінки туристичних ресурсів. Економічна оцінка туристичних ресурсів. Методи економічної оцінки туристичних ресурсів. Соціальна оцінка туристичних ресурсів. Методи соціальної оцінки туристичних ресурсів. Рекреаційні потреби. Види й особливості використання туристичних ресурсів. Економічна й соціальна оцінка туристичної діяльності. Фактори використання туристичних ресурсів. Сукупність і характеристика факторів використання туристичних ресурсів. Аналіз факторів використання туристичних ресурсів у сучасній Україні. Соціально-економічна криза і особливості використання туристичних ресурсів.

Розділ 2. Основи туристичної діяльності.

Тема 5. Туризм як економічна діяльність. Туристична діяльність.

Формування системи гостинності. Індустрія туризму та її структура. Територіальна складова індустрії туризму. Виробнича складова індустрії туризму. Регуляторна складова індустрії туризму.

Поняття «туристична діяльність». Суб'єкти туристичної діяльності. Виробничо-обслуговуюча діяльність туристичного підприємства. Проектування турів. Діяльність туристичного підприємства з організації обслуговування туристів. Ринкова діяльність туристичного підприємства.

Тема 6. Організація ринку туристичних послуг.

Суб'єкти туристичного ринку. Сегментація ринку туристичних послуг. Механізм функціонування туристичного ринку. Види туристичних послуг та їх функціональна класифікація. Організація послуг комунікацій, організація послуг розміщення, організація послуг харчування, організація рекреаційних послуг. Соціально-економічне значення сфери послуг. Міжнародна система послуг. Способи постачання послуг. Специфіка виробництва та постачання послуг. Споживачі й виробники туристичних послуг. Туристичне посередництво. Туристичний консорціум та корпорація. Тур як специфічний продукт туристичного ринку. Мотивація та потреби споживачів (туристів). Попит на туристичні послуги та специфіка його формування. Мотивація подорожей. Попит на міжнародному туристичному ринку. Споживчі вимоги до якості туристичних послуг. Маркетинг туризму.

Тема 7. Регулювання туристичної діяльності.

Міжнародне регулювання туризму. Державне регулювання туризму. Державне регулювання туристичною діяльністю в Україні. Закону України "Про туризм".

Тема 8. Туристська політика України на сучасному етапі.

Структура управління туристською сферою в Україні. Завдання та функції державних органів управління сферою туризму. Міністерство туризму: функції та завдання. Документи, що регулюють діяльність виконавчих органів в галузі туризму. Недержавні громадські організації та їх місце у регулюванні розвитку туристської сфери. Асоціація лідерів тур бізнесу України (АЛТУ). Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні. Показники які характеризують стан туристського ринку, кількість туристів та екскурсантів за регіонами, районами, містами та курортами. Державні національні програми розвитку туристських дестинацій, законодавчі та підзаконні нормативні акти, що регламентують та регулюють такий розвиток. Державна програм розвитку туризму. Програми розвитку окремих видів туризму. Місцеві та регіональні туристські програми та концепції.

Політика дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни потребує: виконання тестових завдань, самостійної роботи тощо; підготовки до практичних занять; робота з інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття.

Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Забороняється запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів

навчального процесу. Під час контрольних заходів забороняється використовувати джерела інформації, усні підказки, письмові роботи інших осіб, друковані книги, методичні посібники, телефони, планшети. Забороняється користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням.

Академічна доброчесність

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на практичних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач.

Використовуються такі форми поточного опитування: усна відповідь за лекційними матеріалами, тестування, контрольна робота з відкритими питаннями, заслуховування повідомлень студента з довідковою інформацією, реферати, створення презентації з її обов'язковим показом та повідомленням, участь у обговоренні питань для контролю знань на практичних заняттях.

Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і спрямований на необхідне корегування самостійної роботи студента. Сюди входить: методи усного контролю – бесіда, розповідь, доповідь студента, роз'яснення, відповіді на запитання. Усний контроль проводиться майже на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни. Результати поточного контролю є складовою визначення підсумкової оцінки і враховуються науково-педагогічним працівником при визначенні підсумкової оцінки з даної дисципліни. До поточного контролю також відноситься виконання практичних завдань, бали за які враховуються у підсумкову оцінку.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, опрацювання, оцінці підлягають: самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; вміння застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; написання рефератів; підготовка доповідей, презентацій тощо. Результати самостійної роботи фіксуються в журналі обліку роботи викладача. Бали, набрані студентом за виконання завдань з самостійної роботи, додаються до суми балів, набраних студентом з інших видів навчальної роботи з дисципліни.

У кінці семестру проводиться підсумкова контрольна робота. До контрольних заходів допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються «незадовільно» незалежно від причини. Відпрацювання контрольного заходу є обов'язковим.

Вид контролю – залік. Семестровий залік – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою

навчальної дисципліни. Загальна оцінка обраховується в кінці семестру як сума балів за виконання всіх видів робіт. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового контролю. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Структура проведення семестрового контролю відображається та доводиться до відома студентів на першому занятті.

Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з дисципліни «Основи туризму»; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінених, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом економічної та соціальної географії; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

**Розподіл балів, які отримують студенти
для заліку**

Поточний контроль								Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1				РОЗДІЛ 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	60	100
5	5	5	15	5	5	5	15		
Самостійна робота									
5	5	5	5	5	5	5	5	40	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Галасюк С., Нездоймінов С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності. К. : Вид-во: Центр навчальної літератури, 2017.– 178 с.
2. Кузик С.П. Географія туризму: навчальний посібник / С.П. Кузик. – К. : Знання, 2018. – 271 с.
3. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: навч. посібник. – К. : Знання, 2017. – 334 с.
4. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. / Є.В. Панкова. – К. : «Альтерпрес», 2018. – 352 с.
5. Петринка Л.В. Географія туризму / Л.В. Петринка. – Частина 1. – Х.: Вид. група «Основа», 2017. – 95 с.
6. Сажнева Н.М. Рекреаційна географія та туризм (словник-довідник сучасних термінологічних понять): навч. посіб. / Н.М. Сажнева, І.А. Арсененко – Мелітополь : «Люкс», 2017. – 254 с.
7. Чеховська Л.Я. Основи краєзнавчо-туристичної діяльності: навч. посіб. / Л.Я. Чеховська, Р.Р. Сіренко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2018. – 172 с.
8. Феномен туризму: розмаїття сенсів : монографія / за ред.: О. О. Красноручького, Н. І. Моїсєвої. Харків : Стильна типографія, 2019. – 252 с.
https://www.academia.edu/39672510/%D0%A4%D0%95%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%95%D0%9D_%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%98%D0%97%D0%9C%D0%A3_%D0%A0%D0%9E%D0%97%D0%9C%D0%90%D0%87%D0%A2%D0%A2%D0%AF_%D0%A1%D0%95%D0%9D%D0%A1%D0%86%D0%92_%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF

Додаткові

1. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі Навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. 144 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф.Кифяк. – Чернівці: Зелена Буковина, 2013. – 312 с.
3. Лобовская Р. А. Использование краеведческих материалов в экскурсиях. Методические рекомендации. М. : ЦРИБ "Турист", 2014. 132 с.
4. Мацюк О.Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки / О.Я. Мацюк. – Львів : Центр Європи, 2015. – 192 с
5. Романів П.В., Жук І.З. Основи туризму: Навчально-методичні матеріали. – Львів, 2013. – 65 с.
6. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / В.П. Руденко. – Львів, 2016.
7. Рутинський М. Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження : навч. посіб. / М.Й. Рутинський. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 432.
8. Тонкошкур М. В. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Організація туризму» (Основи туризмознавства) / М. В. Тонкошкур, В. В. Абрамов, Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 134 с.
9. Туризмологія (теорія туризму): навч.-метод. посібник зі спецкурсу. / Пазенюк В.С., Федорченко В.К., Кручек О.А., Мініч І.М. – К.: КУТЕП, 2010. – 70 с.
10. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: монографія / [В. К. Федорченко, В. С. Пазенюк, О. А. Кручек та ін.]. К. : ВЦ «Академія», 2013. С. 262–271.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO World Tourism Organization) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.world-tourism.org>.
2. Офіційне видання Всесвітньої туристичної організації: UNWTO World Tourism Barometer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldtourism.org>. – 2011.
3. Tourism and the world economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/facts/eng/economy.htm>.
4. Офіційний сайт Державного агентства України з туризму та курортів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.tourism.org.ua>. – 2018.
5. Український туристичний портал – Режим доступу: <http://www.turkrajna.info.news>.
6. Закон України «Про туризм» від 05.09.95 р. // Відомості Верховної Ради. – 1995. – №31. (зі змінами, внесеними законом №2608-VI (2608-1) від 19. 10. 2010 р.). – С. 254.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України (Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>. – 2018.
8. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» // Відомості Верховної Ради України, 2004. – №13. – С. 150-180.
9. www.heritage.unesco.ru
10. www.tourism.gov.ua.
11. www.unesco.org
12. www.world-tourism.org.
13. www.wttc.org.